

TÔN SƯ TRỌNG ĐẠO

Chúng ta đi vào chương thứ sáu là “*Thân nhân*” (*Gần người hiền*). Chữ “*thân*” trong chữ “*Thân nhân*” là thân cận, ý nghĩa là học tập, thân cận người nhân đức. Học vấn của một người muốn được thành tựu thì có hai yếu tố tiên quyết: Một là có thầy giỏi, hai là có bạn học tốt. Thầy giỏi chỉ đường giúp chúng ta, đem những lời giáo huấn quan trọng chỉ dạy cho chúng ta. Bạn học tốt có thể dìu dắt, nhắc nhở lẫn nhau. Nếu có thể có thái độ “*thiện tương khuyến, đức giai kiến*” (*cùng khuyên thiện, cùng lập đức*) và có thể “*văn dự không, văn quá hân*” (*nghe khen sợ, nghe lỗi vui*) thì nhất định sẽ có được “*trực lượng sĩ, tiệm tương thân*” (*người hiền lương, dần gần gũi*).

Các vị xem, có phải “Đệ Tử Quy” có thể giải quyết được tất cả mọi vấn đề của nhân sinh không? Sau này khi có người hỏi các vị những vấn đề về nhân sinh thì các vị không còn căng thẳng nữa. Chỉ cần một quyển “Đệ Tử Quy” là đảm bảo các vị không có gì phải lo lắng cả. Các vị có tin như vậy không? Phải có đủ lòng tin như vậy.

Mối quan hệ vợ chồng

Có một hôm có người hỏi các vị cuộc sống của vợ chồng họ không được tốt thì phải làm sao. Bây giờ các vị phải giúp đỡ họ. Nào! Cuộc sống vợ chồng không được tốt thì phải làm sao? Các vị phải nói câu gì với họ? Vì họ không biết nên bạn phải dùng quan niệm gì để chỉ dẫn họ hóa giải sự xung đột giữa vợ chồng?

- “*Ân dục báo, oán dục vong*” (*Ân phải báo, oán phải quên*), đó là bởi vì chúng ta chỉ nghĩ đến oán hận thì mới ở đó mà giận dữ, nếu luôn luôn nghĩ đến sự công hiến của đối phương thì sự giận dữ đó có thể giảm đi phân nửa.

- “*Tương gia nhân, tiên vấn kỷ*” (*Sắp cho người, trước hỏi mình*), không nên luôn luôn đòi hỏi người khác mà phải xem mình làm được bao nhiêu.

- “*Ngôn ngữ nhĩ, phần tự mãn*” (*Lời nhường nhịn, tức giận mất*), biết cẩn thận lời nói, có tâm nhẫn nại, có thể bao dung nhịn nhường thì lòng oán hận sẽ tự nhiên biến mất.

- “*Thân hữu quá, gián sứ canh, di ngô sắc*” (Cha mẹ lỗi, khuyên thay đổi, mặt ta vui), khi nói mà sắc mặt khó coi thì ai mà tiếp thu, như vậy nhất định sẽ xảy ra xung đột.

Cho nên khi bạn nói ra mấy câu Kinh văn này thì họ có thể tự kiểm điểm lại mình. Vấn đề nan giải này sẽ từ từ được hóa giải. Nếu như họ mà không tự kiểm điểm lại mình thì đảm bảo rằng bài toán này sẽ không có cách giải. Cho nên cương lĩnh về đạo lý nhân sinh đã bao hàm trong “Đệ Tử Quy”. Chỉ cần bạn nghiên cứu kỹ “Đệ Tử Quy”, thực hành theo thì sẽ mở mang trí tuệ.

Mối quan hệ thầy trò

Trong quan hệ giữa thầy và trò, quan hệ giữa bạn học với nhau, chúng ta cũng cần nắm bắt được “*Thiện tương khuyến, đức giai kiến*” (Cùng khuyên thiện, cùng lập đức). Thái độ khi đối diện với thầy giáo thì phải làm sao để học tập thầy giáo? “*Phụ mẫu hô, ứng vật hoãn. Phụ mẫu mệnh, hành vật lãn*” (Cha mẹ gọi, trả lời ngay. Cha mẹ bảo, chớ làm biếng), những bài học mà thầy giáo dạy, chúng ta có được cắt giảm

bớt không? Không được. Cho nên chỉ cần thầy giáo sai bảo là chúng ta phải nhanh chóng thực hiện, không được trì hoãn.

Thời nay làm thầy giáo cũng rất khó, thầy giáo rất sợ gây thù, kết oán với học sinh. Nếu học sinh mà trì hoãn như vậy, thấy các vị không mấy vừa lòng thì thầy giáo cũng sẽ rất tôn trọng các vị để tránh đắc tội với các vị. Nếu như các vị làm theo lời chỉ bảo, thì thầy cô giáo nhất định sẽ tận tâm, tận lực để chỉ dạy.

Cho nên chỉ cần chúng ta có thái độ “*hiếu*” trong “*nhập tắc hiếu*” (ở nhà phải hiếu) để đối xử với thầy cô giáo, thì tự tính lương thiện của chúng ta đã hiển lộ ra bên ngoài và chúng ta cũng có thể nhanh chóng xây dựng được lý trí. Khi chúng ta lấy lòng chí thành, hiếu thảo, lòng cung kính để đối xử với thầy cô giáo thì tự tính lương thiện, trí tuệ của chúng ta sẽ nhanh chóng có thể biểu lộ ra ngoài.

Dân tộc chúng ta có hai tinh thần quan trọng đó là “*hiếu đạo*” và “*sur đạo*”. “*Sur đạo*” cũng được xây dựng trên nền tảng của “*hiếu đạo*”. Cho nên mới nói: “*Phù hiếu, đức chi bản dã*”,

căn bản của "đạo đức" là ở chữ "hiếu". Người biết hiếu thuận với cha mẹ thì họ nhất định sẽ mong muốn mình có sự thành tựu để lưu danh hậu thế, để cha mẹ được vinh hiển. Cho nên đối với thầy cô, họ nhất định cũng sẽ vô cùng kính trọng.

Hợp tác giữa thầy cô giáo và phụ huynh

Chúng ta cũng đã nói đến sự hợp tác giữa thầy cô và cha mẹ. Nếu giữa cha mẹ và thầy cô mà có sự hợp tác mật thiết thì có thể dạy bảo bọn trẻ được rất tốt. Tình trạng hợp tác giữa thầy cô với cha mẹ thời nay có được tốt không? Một là phụ huynh không nhận thức được sự quan trọng của giáo dục trong gia đình. Sau đó có phụ huynh lại cảm thấy việc giáo dục con cái là việc của thầy cô. Hơn nữa, cũng do cung chiều con cái, cho nên ở trường có xảy ra chuyện gì, ví dụ như thầy giáo có mắng đứa bé này nhiều quá, đứa bé về nhà cũng không biết đã truyền đạt lại như thế nào mà phụ huynh nghe xong thì nổi giận ùng ùng. Rồi phụ huynh đi tìm thầy giáo, thậm chí lại còn muốn trực tiếp đi gặp Hiệu trưởng để làm rõ sự tình, làm cho sự việc càng phức tạp hơn.

Bởi vì Hiệu trưởng cũng không có mặt tại hiện trường, hơn nữa ban đầu thầy giáo cũng chỉ là muốn răn dạy con cái của các vị, cũng hy vọng uốn nắn chúng, lúc đó họ cũng muốn tốt cho con cái các vị, nhưng các vị làm ra hành động này thì có thể Hiệu trưởng sẽ phải đi gặp thầy giáo để nói chuyện. Thế là lòng nhiệt tình của người thầy đã bị dập tắt. Các vị không chỉ làm ảnh hưởng đến tâm tình của thầy giáo, và càng phiền phức hơn nữa là làm ảnh hưởng đến thái độ của con cái các vị đối với thầy giáo.

Trong sự học thì “*nhất phần thành kính, đắc nhất phần lợi ích*” (*một phần thành kính được một phần lợi ích*). Khi con cái thấy động một cái là cha mẹ đi kiện thầy giáo, vậy thì chúng không còn tôn trọng thầy giáo. Khi thầy giáo không dám dạy bảo nữa thì bọn trẻ làm sao mà có được đạo đức, làm sao mà hiếu thảo cho được! Cho nên đây là một vòng tuần hoàn ác tính.

Đương nhiên chúng ta là thầy cô giáo thì cũng phải tự kiểm điểm lại mình, tuyệt đối không thể cầu xin học sinh hay phụ huynh phải tôn trọng chúng ta. Thời nay không thể cầu

xin như vậy được, bởi vì “*su đạo*” cũng có sự suy thoái rồi. Phải nói như thế nào nhỉ? Đó là giống như khi tôi thi vào trường sư phạm làm thầy giáo, sau đó gặp rất nhiều bạn bè. Câu đầu tiên họ hỏi tôi cái gì? “*Tiền lương một tháng của anh là bao nhiêu?*”. Như vậy có *su đạo* không? Tại sao không có người nào gặp tôi và nói: “*Anh đã thi vào trường sư phạm làm thầy giáo. Hàn Dũ có câu nói: “Sư giả, sở dĩ truyền đạo, thụ nghiệp, giải hoặc dã”*”. Nếu nghe được như vậy thì tôi nhất định sẽ tràn đầy niềm vui. Họ lại không nói với tôi rằng: “*Muốn giải đáp sự nghi hoặc của người khác thì trước tiên phải giải đáp được sự nghi hoặc của chính mình. Cho nên làm thầy giáo vẫn phải tiếp tục học tập, học làm thầy giáo thì phải khai mở trí tuệ mới được*”. Nếu họ nói như vậy thì đối với nghề thầy giáo tôi nhất định sẽ đầy áp động lực, hơn nữa cũng không dám buông lời. Cho nên “*su đạo*” cũng cần những người làm thầy cô như chúng ta đi xây dựng lại, chứ không thể đi cầu xin sự tôn trọng của học sinh hay phụ huynh.

Có rất nhiều thầy cô giáo ở Hải Khẩu cũng tận tâm, tận lực đi dạy “Đệ Tử Quy”, thực hiện “Đệ Tử Quy”. Có một bà mẹ đã viết vào sổ liên lạc: *“Vô cùng cảm tạ! Vô cùng cảm tạ! Vô cùng cảm tạ!”*. Bà dùng liền ba câu *“vô cùng cảm tạ!”* để nói lời cảm ơn với thầy giáo. Có một vị phụ huynh quê ở nội địa, trước hôm ba mươi Tết, khi đang chuẩn bị lên máy bay từ sân bay ở Hải Khẩu để về quê ăn Tết, ông đã ở sân bay gọi điện thoại cho thầy giáo của con ông và nói rằng: *“Thưa thầy Lưu! Hiện nay cả gia đình chúng tôi chuẩn bị về nội địa ăn Tết, cho nên tôi đặc biệt gọi điện cho thầy để cáo từ”*. Điều này thể hiện rằng vị phụ huynh này đối với thầy giáo rất kính trọng. Sự vô cùng kính trọng này là kết quả. Vậy nguyên nhân ở đâu? Là do sự công hiến chân thành của thầy giáo khiến cho phụ huynh cũng có thể cảm nhận được. Sự tôn nghiêm của *“sư đạo”* cần phải nhờ vào sự giáo dục con cái của phụ huynh, và cũng phải dựa vào chính bản thân các thầy cô giáo làm gương tốt cho người ta tôn trọng.

Ý nghĩa lễ bái sư

Người thầy giáo vào thời xưa thì chân thật sống rất thanh bản, đạo hạnh rất được đại chúng trong xã hội tôn trọng. Phụ huynh chân thật cũng rất biết nắm lấy cơ hội để dạy bảo con cái kính trọng đối với thầy giáo. Cho nên thời xưa thường có lễ ra mắt thầy. Người cha dẫn theo đứa con, đứa bé có thể lên năm, sáu tuổi hoặc bảy, tám tuổi, đầu tiên là hành đại lễ "tam quỳ, cửu khấu" (ba lần quỳ, chín lần khấu đầu) trước tượng của Khổng Phu Tử. Bởi vì những giáo huấn của tất cả các Thánh nhân như "Ngũ Kinh" đều được Khổng Phu Tử điều chỉnh, kiện toàn khiến nó trở nên vô cùng hoàn thiện. Cho nên dân tộc chúng ta tôn kính Khổng Phu Tử lên thành “*Chí Thánh Tiên Sư*”.

Khi hành lễ bái sư, đầu tiên, mọi người phải quỳ lạy ba lần, dập đầu chín lần để hành lễ với Khổng Phu Tử. Sau khi hành lễ xong thì thầy giáo thượng tọa, sau đó người cha dắt theo đứa bé cũng hành lễ "tam quỳ, cửu khấu" (ba lần quỳ, chín lần khấu đầu) đối với thầy giáo. Đối với đứa bé năm, sáu tuổi thì người được chúng tôn trọng nhất là cha mẹ, đặc

biệt là người cha. Bởi vì "*phụ nghiêm, mẫu từ*", đối với người cha thì trẻ nhỏ cũng rất là kính sợ. Kết quả khi người cha đối với thầy giáo lại cung kính như vậy thì trong tâm hồn non nớt của trẻ nhỏ, đối với thầy giáo chúng nhất định là không dám thờ ơ chậm trễ, không dám khinh suất mà vô cùng kính trọng.

Tuy chỉ là một lễ nghi "*tam quy, cửu khấu*" (*ba lần quy, chín lần khấu đầu*), nhưng đã làm cho sự học hành của bọn trẻ đã có gốc, có căn bản. Đó là sự kính trọng. Thời nay không còn có lễ nghi này nữa. Năm thứ nhất khi tôi làm thầy giáo, lúc đó có dạy một lớp 6, có một bà cụ khoảng sáu, bảy mươi tuổi, cháu của bà quên không đem vở bài tập đến lớp, bà cụ giúp cháu đem tới. Bà phải leo bốn tầng lầu, leo đến nổi có chút thở gấp. Đương nhiên bà cụ giúp cháu như vậy là không đúng. Cháu đã lớn như vậy rồi thì phải tự chịu trách nhiệm với sai lầm của mình. Nếu không, có thể cả đời nó sẽ không học được tinh thần có trách nhiệm.

Kết quả khi tôi vừa nhìn thấy vị trưởng bối này, bà ngẩng đầu lên cũng nhìn thấy tôi thì liền lập tức gập người xuống tới chín mươi độ để cúi chào tôi. Bà nói: "*Thầy Thái! Chào*

thầy!”. Cái cúi chào đó làm cho lòng tôi cảm thấy khác thường: *“Liệu hai chữ “thầy giáo” đó gánh vác có dễ không?”*. Các vị có biết tại sao tôi có chút còng lưng không? Trưởng bối cúi chào và nói: *“Chào thầy giáo!”* như vậy, thì đó là trách nhiệm nặng nề. Chúng ta mà không cố gắng giáo dục con cháu của họ thì làm sao mà xứng đáng với cái cúi chào chân thành này.

Cho nên tôi mới chợt hiểu ra rằng, thời xưa khi hành lễ bái sư, khi người cha của đứa bé hành lễ *“tam quy, cửu khấu”* (*ba lần quy, chín lần khấu đầu*) với thầy giáo, xin hỏi: Trong lòng của vị thầy giáo có cảm nhận như thế nào? Trách nhiệm. Người ta đối xử với mình như vậy, nếu như mình không giáo dục tốt con cái của người ta thì làm sao mà xứng đáng! Cho nên trong lòng người thầy giống như có đeo một khối đá lớn. Đợi đến khi bọn trẻ chân thật có thành tựu thì trong lòng người thầy mới có một chút an ủi.

Cho nên những vị thầy giáo ngồi bên trên để cho người ta cúi lạy thì không có cảm giác rất thoải mái dễ chịu, mà có cảm giác nơm nớp lo sợ, như đến gần vực thẳm, như đi trên băng

mỏng. Thầy giáo không chỉ nghĩ đến trách nhiệm đối với con cái của họ, đến gia đình họ mà còn vì không muốn sự truyền thừa đạo nghĩa văn hóa ngàn năm của Tổ Tông đến đời mình thì bị thất truyền. Cho nên đây cũng là bổn phận mà họ luôn luôn ghi nhớ. Đạo Nho đặc biệt nhấn mạnh đến kế nghiệp thầy. Cái gì gọi là kế nghiệp thầy? Điều này đáng để chúng ta tìm hiểu.

Người giảng: Tiến sĩ Thái Lễ Húc

Nơi giảng: Đài Nam Đài Loan

Thời gian giảng: Năm 2005

Dịch giả: Tống Như Cường